

دانشگاه تبریز

دانشکده علوم اداری و مدیریت بازرگانی

تحقیقاتی بین‌رشته‌ای :

سرمایه گذاری خارجی و نقش آن در توسعه اقتصادی

اقتصادی کنونی

بایان نامه فوق لیسانس

استاد راهنما : آقای دکتر عباس صدق‌نوری

هیئت داوران :

آقای دکتر عباس صدقی - آقای دکتر پرویز کیتسادی - آقای دکتر احمد کسور

این رساله در جلسه مورخ ۲۵۳۵/۹/۱۴

تصویب رسید

فرد

هیئت رسیدگی

تهیه و تنظیم از مهدی صدرایحیانی دانشجوی فوق

لیسانس مدیریت مالی دانشکده علوم اداری و مدیریت

بازرگانی

تاریخ پایان نامه ۲۵۳۵

۱۵۹

بیمه‌نگار

سرمایه‌ی یکی از ارکان اساسی رشد و توسعه اقتصادی و پیشرفت هر یک
کشوری می‌باشد و همیشه برای کشورهای در حال توسعه کمال ضرورت را دارد. اما -
در غالب کشورهای در حال توسعه درآمد دولت محدود و وسایلی است در صورتی
که مخارج عمومی، اداری، تعلیماتی، بهداشتی، ارتش و غیره زیاد می‌باشد
و دولت نمیتواند مبالغ زیادی از درآمد خود را صرف بودجه عمرانی کند. از
طرف دیگر بحالت فقر اقتصادی سرمایه‌های خصوصی محدود می‌باشد و لذا
استفاده از سرمایه‌های خارجی لازم بنظر می‌آید.

در این پایان نامه سعی شده نیاز کشورهای در حال توسعه به سرمایه‌گذاری
خارجی و روند و اثرات این سرمایه‌ها در ایران بیان گردد و برای فراهم
آوردن مطالب آن بسیاری از کتابها و مقالات فارسی و انگلیسی که طی سالهای اخیر
در این زمینه ویا نزدیک به آن نوشته شده است مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته
است. اما باید اذعان نمود که با وجود تلاشی که در حد توانائی انجام شده نتیجه
حاصل اندک و کمبود آن آشکار است. زیرا نظر به کلیت موضوع و محدودیت زمان و
لسزوم سرعت در تهیه وین آن وعدم ابراز کامل اطلاعات لازم از طرف سازمانهای
مربوطه، بررسی کامل و خالی از اشکال انجام نگرفته و از این رو نواقصی بچشم
می‌خورد که امید اغماض است.

فهرست مفرد رجعات

مقدمه

صفحه

فصل اول: بررسی نقش سرمایه در توسعه اقتصادی و روشهای تشکیل

سرمایه

مقدمه، تعریف سرمایه، انواع سرمایه و روشهای تشکیل سرمایه،

نقش دولت در تشکیل سرمایه.

فصل دوم: بررسی لزوم سرمایه گذاریهای خارجی و نقش آن در توسعه اقتصادی

کشورها.

مقدمه، تعریف سرمایه گذاری خارجی، انواع منابع خارجی کمکهای

عمومی رسمی و نقش آنها، سرمایه گذاری خصوصی خارجی و نقش آن؛

الف سرمایه گذاری مستقیم، اثرات مثبت سرمایه گذاریهای مستقیم خصوصی،

نکات منفی سرمایه گذاریهای مستقیم، باوراق قرضه و سایر

سرمایه گذاریهای غیر مستقیم - ج - استفاده از اعتبار نروشنندگان

نقش سرمایه ها و منابع خارجی در توسعه اقتصادی کشور، موانع -

موجود در راه توسعه سرمایه گذاریهای خارجی، انتظارات

سرمایه گذاری خارجی: الف، انتظارات سیاسی - ب - انتظارات

عادی

فصل سوم: بررسی روند اعتبارات و سرمایه های داخلی و خارجی

۴۸

در ایران.

مقدمه، روند اعتبارات ثابت سرمایه ای و سرمایه گذاریهای

خصوصی داخلی : الف - برنامه عمرانی هفت ساله اول به برنامه عمرانی هفت ساله دوم به - برنامه سوم عمرانی کشور به - برنامه چهارم عمرانی کشور به - برنامه پنجم عمرانی کشور، سیر سرمایه گذاریهای خارجی در ایران : الف - سرمایه گذاریهای خارجی نسل اول برنامه های عمرانی کشور به - سرمایه گذاری خارجی در برنامه - عمرانی اول به - سرمایه گذاری خارجی در برنامه عمرانی دوم به - سرمایه گذاری خارجی در برنامه عمرانی سوم به - سرمایه گذاری خارجی در برنامه عمرانی چهارم به - سرمایه گذاری خارجی در برنامه پنجم عمرانی و اما سرمایه گذاریهای ایران در کشورهای در حال توسعه، آینده کمکیهای خارجی ایران .

فصل چهارم : بررسی امکانات ایران بعنوان ایران کشوری مساعد برای ۸۸ سرمایه گذاری خارجی .

مقدمه به عوامل مثبت سرمایه گذاری در ایران : ۱ - مواد اولیه و معادن زیرزمینی : الف - نفت - ب - گاز - ج - مس - د - زغال سنگ - ه - معادن آهن - و - سایر معادن ۲ - صنایع پیشرو - ۳ - آب و برق - ۴ - سیستم بانکی مجهز - ۵ - وسایل ارتباطی : راه برای آهن، بنابر بازرگانی، فرودگاهها - ۶ - مخازن برات : پست، تلگراف، مخازن از طریق مایکروویو، رادیو و تلویزیون و سینما،

۷- زمین دست نخورده و ارزان - ۸- نیروی انسانی فراوان با

دستمزد نسبتاً ارزان ، ۹- معافیت از پرداخت مالیات و تضمینات سرمایه گذاری خارجی :

۱- حمایت های قانونی - ۲- حمایت های مالی - ۳- رشد و توسعه اقتصادی و قدرت خرید مردم و ثبات سیاسی ، پیشنهادات لازم برای جلب سرمایه های خارجی ، انتظارات ما از سرمایه گذاران - خارجی *

فصل پنجم : تجزیه و تحلیل قانون جلب و حمایت سرمایه های خارجی ایران ۱۲۹

مقدمه ، تجزیه و تحلیل قانون جلب و حمایت سرمایه های خارجی ایران :

ارکان سازمان جلب و حمایت سرمایه های خارجی ، نحوه سرمایه گذاری و ترتیب ورود سرمایه ، اسرارازی ، شرایط وام و اعتبار خارجی ، قرارداد ها ، مراحل مختلف رسیدگی و تصویب تقاضای سرمایه گذاری ، نقص قانون جلب و حمایت سرمایه های خارجی ایران ،

نتیجه *

ضمیمه : فرم تقاضا نامه سرمایه گذاری خارجی

منابع و مأخذ :

فرست مأخذ فارسی

فرست مأخذ انگلیسی

کوشش برای رسیدن به يك زندگي بهتر و عالی تر هدف اساسی دولت‌ها و
مخصوصاً "مالک در حال توسعه است و این مستلزم بکار آمدن چرخه‌های
اقتصادی کشور است. امروزه کشورهای در حال توسعه جفا تلاش میکنند
که هرچه زودتر فاصله خود را با کشورهای مرفه‌تر کم کنند. اما
رسیدن باین هدف عالی زیاد هم آسان نیست زیرا پیوستن این فاصله در
درجه اول مشروط است به اینکه این کشورها با جدیت بیشتری برای دسترسی
به رشد و توسعه بالاتری فعالیت نمایند (۱). برای نیل باین منظور احتیاج
به سرمایه گذاری اقتصادی می‌باشد زیرا عامل سرمایه‌های کلیدی
عوامل اساسی در توسعه اقتصادی است.

سرمایه گذاری در واقع نیروی حیاتی است که اگر طبق اصول صحیح مورد
استفاده قرار گیرد از طریق افزایش تولید و بالا بردن درآمد ملی موجباً

۱- در اصطلاح علمی "رشد اقتصادی" به معنی ازدیاد میزان تولید بکار
میرود اما اصطلاح "توسعه اقتصادی" زمانی بکار می‌رود که علاوه بر
افزایش تولید ملی، تغییرات فنی و سازمانی در چگونگی عمل تولید نیز مورد نظر
باشد.

دکتر علی محمد اقتداری، توسعه اقتصادی کشورهای در حال توسعه
دانشگاه تهران، دانشکده علوم اداری و مدیریت بازرگانی چاپ چهارم

تقویت بنیه اقتصادی و بهبود سریع سطح زندگی افراد جامعه را فراهم می‌آورد.

از طرفی اغلب کشورهای توسعه نیافته از لحاظ سرمایه های داخلی بسیار فقیرند و معینا اجباراً برای رشد و توسعه اقتصادی خود مجبور به تحصیل سرمایه های خارجی هستند.

معینا له سرمایه گذاری خارجی از هنگامی که مسأله کشورهای رشد نیافته مطرح گردیده اصولاً تفاوت بین کشورهای پیشرفته و صنعتی از يك طرف و کشورهای در حال رشد از طرف دیگر عنوان گردیده است همواره مورد نظر بوده است بدین معنی از زمانیکه تعدادی از کشورهای بزرگ و کوچک تحت عنوان کشورهای در حال رشد نیاز به سرمایه را برای اجرای هدفهای رشد اقتصادی و اجتماعی خود احساس نمودند و از هنگامیکه برنامه های اقتصادی و عمرانی مورد توجه قرار گرفت، سرمایه گذاری خارجی نیز مورد توجه بوده است و در این زمینه نظرات مختلفی در مورد لزوم و عدم لزوم استفاده از سرمایه های خارجی جلب توجه مینماید.

بسیاری از دانشمندان اقتصادی در کشورهای در حال توسعه معتقدند که از سرمایه گذاریهای خارجی بایستی با قید و شرط زیادی استفاده کرد و عده ای دیگر با توجه به نیازی که این قبیل کشورهای سرمایه دار نشده قائل به چنین امری نیستند.

البته این يك طرف قضیه است، بدین معنی که کشورهای بزرگ سرمایه

دهنده نیز با توجه به درجات ثبات این کشورها و همچنین نبودن طرح و برنامه های صحیح و بیم از این امر که سرمایه آنها با شکست و ناکامی مواجه شود، سرمایه گذاری در بسیاری از این کشورها را مشروط به شرایطی ساخته اند.

بهر تقدیر باید معتقد بود که کشورهای در حال توسعه هنوز هم کم و بیش به سرمایه گذاری خارجی نیاز دارند و برای اینکه بتوانند برنامه های عمرانی و اقتصادی خود را انجام دهند سرمایه گذاریهای خارجی برای آنها ضرورت دارد.

قدر مسلم اینست که صاحبان سرمایه در اثر انگیزه نوع دوستی اقدام به کار انداختن سرمایه خود نمیکند بلکه باید پول خود را صرفاً به خاطر سود آوردن سود بکار اندازند. سودی که شکل یک پاداش اقتصادی را برای مبادرت به کارهای خطیر و فعالیتهای متهورانه دارد. به نظر اینکه سرمایه گذاران را تشویق نمود که در کشورهای بخیل از ملک خودشان دست به سرمایه گذاری بزنند واضح است این افراد در مقابل خطراتی که در این امر وجود دارد انتظار سود زیاد تری را دارند، زیرا سرمایه گذاری در داخل کشور مستلزم ریسک کمتری از سرمایه گذاری در خارج است. با این ترتیب چنانچه برای سرمایه گذاران در خارج منافع کمتری متصور باشد که نتواند این ریسک را جبران نماید طبیعی است سرمایه گذاران چنین عملی اجتناب خواهد کرد.

ایران نیز مانند سایر کشورهای رو بر شد تا اندازه ای به سرمایه های خارجی ولی نه بصورت سرمایه های مادی احتیاج دارد. در سال ۱۹۶۶ یک هیئت اقتصادی مرکب از کارشناسان، کارفرمایان و سرمایه گذاران امریکائی به ایران سفر کردند و هدف این هیئت بررسی اوضاع و احوال ایران از نزدیک بود (۲).

اعضای این هیئت مناسب بودن زمینه برای سرمایه گذاری و فعالیتهای تولیدی در ایران را تأکید کردند و متذکر شدند که موقعیت ایران برای فعالیتهای سرمایه گذاری از هر کشور دیگر این منطقه بیشتر است. سرمایه گذاران امریکائی معتقد بودند که ایران در آینده ای نزدیک قادر خواهد بود که تمام وسائیل اولیه مانند زمین و انرژی (نفت، برق، گاز) و غیره را در اختیار سرمایه گذاران قرار دهد. بهر حال دولت ایران طی برنامه های وسیع خود بمنظور جلب سرمایه های خارجی تسهیلات مالیاتی زیادی در نظر گرفته است و یک فهرست جامع همه گونه حمایت از سرمایه گذاران را در این زمینه نشان میدهد. اگر میگویم

که دولت ایران از طریق تسهیلات مالیاتی کفکهای برارزشی در اختیار سرمایه گذاران خارجی میدهد، هدف هدایت آنان و نشان دادن این نکته است که نتیجه فعالیتهای تولیدی و صنعتی در این کشور در حال حاضر صرفاً بت

۱-۲. میریها، (نظاره ما از سرمایه گذاران خارجی) (پورس ماهانه ۱۳: ۴۲)

بهمن ماه ۱۳۴۵

بیشتر از دوران گذشته است . زیرا کشور ایران از منابع طبیعی فراوان نیروی کار متخصص سیستم پولی و بانکی پیشرفته ، بازار وسیع مصرف کننده با درآمد سرانمبالا ، تراز متناسب پرداختها و مستمر از همه ثمرات سیاسی و اقتصادی و اجتماعی ویژه ای برخوردار است .

ما میخواستیم به سرمایه گذاران خارجی نشان دهیم که فعلا لیت های هر چه بیشتر آن نهاد را این سر زمین برای خود آنها بسیار بر شمر خواهد بود . البته اعتراف میکنیم که فعلا لیت های مداوم جا مغه ایرانی فقط بخاطر جلب و حمایت از سرمایه گذاران خارجی نیست ، ولی اگر در این باره قدری منصفانه قضاوت شود طبیعتاً " سرمایه گذاران خارجی به این حقیقت پی خواهند برد که نتیجه این گونه فعلا لیتها ایجاد یک محیط مناسب و سود آور برای آنها خواهد بود . بنا بر این متقابلاً " انتظار داریم که علاقمندان به سرمایه گذاری در ایران عهد نهایی اقتصادی ما را در نظر بگیرند و هر قدمی که بر میدارند کوشش نمایند تا آنجا تیکه ممکن است از مسیر سیاست کلی دولت و عهد نهایی مورد علاقه کشور ما خارج نشوند .

عنوان این پایان نامه " سرمایه گذاری خارجی و نقش آن در توسعه اقتصادی کشور " میباشد و تلاش اینست که نیاز به سرمایه گذاریهای خارجی و استفاده از تکنیک ها و فنون کشورهای خارجی و نیز فرصتهای سرمایه گذاری و امکانات مثبت و منفی سرمایه گذاری خارجی در کشورهای در حال توسعه و ایران و عقاید دانشمندان اقتصادی له و علیه سرمایه گذاری شناساند شود .

هدف از انتخاب این موضوع وی گیری و کند و کساود در جوانب آن اینست که مفید بودن سرمایه های خارجی تحت شرایطی را نشان داده و راهنمایی هر چند مختصری سرمایه گذاران داخلی و خارجی کرده و قدمی هر چند کوتاه و جزئی در راه انجام وظایف ملی و میهنی خود برداشته باشم.

روش تحقیق در تهیه این پایان نامه بیشتر بصورت تحقیقات کتابخانه ای و مطالعه کتب و مجلات فارسی و انگلیسی زبان بوده ولی البته بصورت محدود نتایج حاصل از مصاحبه و گفتگو هم بکار برده شده است.

ضمناً در حوصل و هوش این عنوان قبلاً کتابها و مقالاتی نوشته شده، که اغلب ارتباطی کامل با این موضوع ندارند. بعضی از این کتابها عبارتند از: توسعه اقتصادی کشورهای در حال توسعه^۳، نقش سرمایه گذاری در توسعه اقتصادی^۴، سرمایه گذاری بین المللی^۵، مساله تشکیل

۳- دکتر علی محمد اقتداری، توسعه اقتصادی کشورهای در حال توسعه (دانشگاه

تهران، دانشکده علوم اداری و مدیریت بازرگانی، چاپ چهارم، اسفند ماه ۱۳۵۰)

۴- دکتر اسدالله نصر اصفهانی، نقش سرمایه گذاری در توسعه اقتصادی

(چاپخانه احمدی، چاپ دوم، آبان ماه ۱۳۴۸)

۵- دکتر ضیا شیبانی، سرمایه گذاری بین المللی (دانشکده حقوق و علوم

سیاسی و اقتصادی دانشگاه تهران، پایان نامه دکتری، سال ۱۳۳۸)

سرمایه در کشورهای توسعه نیافته^۶، نقش سرمایه گذاری خارجی در توسعه اقتصادی ایران^۷ و نقش سرمایه گذاری خصوصی در اقتصاد کشور^۸ . مقالات مربوط نیز بیشتر در مجلات بورس، کانون با نکها، اطاق بازرگانی و صنایع و معادن، ثروت ملل، مسائل جهان، اقتصاد و صنعت و بانک مرکزی ایران به چاپ رسیده اند و در هر مورد که از آنها استفاده شده در زیر نویس صفحه مربوط بان اشاره شده است .

این پایان نامه در پنج فصل تنظیم گردیده که در فصل اول اصطلاح سرمایه، انواع سرمایه از دیدگاه های مختلف، روشهای را که برای تشکیل سرمایه وجود دارد و عوامل مشوق سرمایه گذاریهای خصوصی آورده شده است .

در فصل دوم اصطلاح سرمایه گذاری خارجی و انواع آنرا و نیز لزوم سرمایه گذاریها و امه های خارجی برای کشورهای در حال توسعه

۶ - راکار نرکس ترجمه عبدالله زندیه، مساله تشکیل سرمایه در کشورهای

توسعه نیافته، (دانشگاه تهران، دانشکده اقتصاد، چاپ اول، سال ۱۳۴۸)

۷ - هما روحی، نقش سرمایه گذاری خارجی در توسعه اقتصادی کشور ایران

(پایان نامه فوق لیسانس دانشکده علوم اداری و مدیریت بازرگانی، سال ۱۳۴۹)

۸ - دکتر علی زکینی خسرو پور، نقش سرمایه گذاری خصوصی در اقتصاد

کشور (چاپخانه بانک ملی ایران، بهمن ماه ۱۳۴۲)

را بررسی میکنیم. همچنین در این فصل اثرات سرمایه گذاریها و وامهای خارجی در توسعه اقتصادی و بازار سرمایه و نیز عمل سرمایه گذاری کشورهای توسعه یافته در کشورهای رشد یاب و علل امتناع کشورهای در حال توسعه از قبول آن را بررسی میگرداند. در آخر این فصل انتظارات سرمایه گذاران خارجی و مخاطرات و موانع سرمایه گذاریهای خارجی در کشورهای در حال توسعه مورد مطالعه قرار میگیرد.

در فصل سوم سرمایه گذاریهای داخلی خصوصی و عمومی ایران طی برنامه های عمرانی پنجگانه و نیز سابقه و روند سرمایه گذاریها و وامهای خارجی برنامه های اول تا پنجم عمرانی کشور و سرمایه گذاریهای خارجی ایران در کشورهای در حال توسعه آورده شده است.

در فصل چهارم امکانات ایران برای سرمایه گذاریهای داخلی و خارجی تحت عنوان ایران کشوری ایده آل برای سرمایه گذاریهای خارجی و نکات مثبت و منفی موجود در ایران برای جلب سرمایه های خارجی بیان میگردد. همچنین در این فصل انتظارات ما از سرمایه گذاران خارجی و روشهای پیشنهادی برای جلب این گونه سرمایه ها مورد مطالعه واقع میشود.

فصل پنجم به تجزیه و تحلیلی از قانون جلب و حمایت سرمایه های خارجی ایران مصوب ۷ آذر ماه سال ۲۵۱۴ و آئین نامه اجرائی مصوب هفدهم مهر ماه سال ۲۵۱۵ اختصاص داده شده است.

فصل اول

بررسی نقش سرمایه در توسعه اقتصادی کشور و روشهای تشکیل

سرمایه

۱- مقدمه

کالاهای سرمایه ای هسته مرکزی نظریه توسعه اقتصادی میباشد زیرا زمین و منابع طبیعی محدود است و نیروی کار هم مخصوصاً در اغلب کشورهای در حال توسعه بعد از اشباع رسیده است و گاهی حتی مانع پیشرفت اقتصادی میگردد. از اینجهت افزایش تولید در این معالک بیشتر از طریق افزایش سرمایه و کاربرد تکنولوژی بهتر امکان پذیر میگردد، بعلاوه افزایش سرمایه باعث افزایش درآمد و این نیز بنسب خود موجب ازدیاد سرمایه میگردد و از این رو تراکم تدریجی سرمایه موجب توسعه اقتصادی میشود (۱).

بهر حال در مورد نقش سرمایه در رشد و توسعه اقتصادی کشور همین بس که گفته شود نقش سرمایه در توسعه اقتصادی همانند نقش خون در بدن انسان است و در واقع بهمان صورت که خون موجب ادامه حیات است سرمایه گذاری هم غذای رشد و توسعه اقتصاد است (۲).

۱- دکتر علی محمد اقتداری، توسعه اقتصادی کشورهای در حال توسعه (دانشگاه تهران، دانشکده علوم اناری و مدیریت بازرگانی، چاپ چهارم، اسفندماه ۱۳۵۰) صفحه ۱۱

۲- دکتر امان الله مهاجر ابروانی، مبانی سیاست اقتصادی (چاپ سپهر دیماه

در این فصل ابتدا مفهوم سرمایه و انواع آن را بررسی مینمایم و سپس روشهای تشکیل سرمایه و نقش دولت در این زمینه را مطالعه میکنیم.

۲- تعریف سرمایه (کالای سرمایه‌ای)

مفهوم سرمایه آنست که جامعه کلیه فعالیت مولد جاری خود را به نیازمندی‌ها و تمایلات مصرف‌فوری اختصاص نمیدهد بلکه قسمتی از آن را صرف تولید کالاهای سرمایه‌ای از قبیل وسایل حمل و نقل، ماشین‌ها و ابزارهایی که قادر هستند تا نیروهای مولد جامعه را به مقدار زیادی افزایش دهند میکنند (۳).

البته این اصطلاح را هم به سرمایه‌های انسانی مانند دانشی که در مغز یکفکرکار شناس وجود دارد و هم به سرمایه‌های مادی مانند یکقطعه ماشین راهسازی اطلاق میکنند و همچنین میتوان سرمایه‌گذاری برای افزایش مهارتها و بالا بردن سطح بهداشت و تعلیم و تربیت را هم جزء آن بشمار آورد. از نقطه نظر اقتصادی و محاسبات درآمد ملی، سرمایه‌گذاری عبارت از وجود آوردن کالای سرمایه‌ای در کارهای تولیدی و عمرانی میباشد به نحوی که سطح اشتغال و درآمد ملی را بالا ببرد. عبارت دیگر سرمایه

۳- راکنارنسرکن ترجمه عبدالله زندیه، مسائل تشکیل سرمایه در کشورهای توسعه نیافته (دانشگاه تهران، دانشکده اقتصاد، چاپ اول سال ۱۳۴۸) صفحه ۲

گذاری عبارت است از بوجود آوردن کالا هایی که بتوانند مولد کالا های دیگری باشند. البته باید دانست که نقل و انتقال داراییها بر روی کاغذ و همچنین خرید سهام و اوراق قرضه و خرید کالاهای سرمایه ای دست دوم را از نظر اقتصادی نمیتوان سرمایه گذاری واقعی نامید زیرا این عملیات چیزی به سرمایه گذاری - اضافه نمیکند بلکه فقط مالکیت آنها را تغییر میدهد. سرمایه گذاری واقعی شامل ایجاد داراییهای جدید مانند ساختمان يك قطعه راه یا يك کارخانه است. دسته اول را انتقال سرمایه ای * Capital Transfer

و دسته دوم را سرمایه گذاری حقیقی * Real Investment مینامند. ۴

از طرفی باید دانست که بین سرمایه گذاری شخصی و سرمایه گذاری اقتصادی تفاوت فاحشی وجود دارد. با مثالی میتوان به صراحت مطلب کمک کرد. فرض کنیم يك نفر با خرید خانه واثاثیه و یا نزول دادن پول خود و یا با خرید جواهر و اسباب لوکس سرمایه گذاری نماید و به نحوی از انحاء اقتصادی نماید که به نفع او باشد. از نظر اقتصادی هیچکدام از این اعمال سرمایه گذاری بحساب نیایند. در حالیکه اگر همین شخص از طریق گرفتن وام يك واحد تولیدی احداث نماید از نظر اقتصادی عمل او يك سرمایه گذاری است زیرا که منجر به بالا رفتن سطح تولید ملی و اشتغال شدن و پس اندازهای راکد و کمز شده را بحرکت در میآورد.

۴ - دکتر علی محمد اقتداری، دکتر منوچهر تهنیرانی، مهر داد اتحاد، بودجه

(انتشارات موسسه عالی حسابداری، چاپ دوم، تیر ماه ۱۳۵۱) صفحه ۱۴۰

۳- انواع سرمایه

سرمایه را میتوان بر حسب تملک، خصوصیات مادی و وظائف اقتصادی با قسم مختلف تقسیم کرد. بطور خلاصه از دیدگاه عمومی سرمایه را به سه دسته زیر تقسیم میکنند:

۱- سرمایه های طبیعی مانند معدن و زمین های زراعتی

۲- سرمایه های انسانی که به نیروی کار اطلاق میشود، از کار جسمانی یک کارگر

ساده تا کارفکری دانشمندان و مدیران و متکبران

۳- سرمایه های پولی و جنسی که یا بصورت نقدینه برای سرمایه گذاری و یا بصورت ماشین آلات و ابزار کار میباشند. البته سرمایه های نوع سوم را میتوان به نوبه

خود به سه قسمت تقسیم نمود.

الف- سرمایه های ثابت اقتصادی که این نوع سرمایه شامل تاسیسات عام المنفعه عمومی مانند وسائل حمل و نقل، طرق و شوارع، تاسیسات برق و گاز و شبکه ارتباطات و بنا درون نیز ابنیه و ساختمان و کارخانه و ماشین آلات تولیدی میگردد.

ب- سرمایه های اجتماعی که شامل انواع سرمایه گذاریهای غیر محسوس است که در توسعه فرهنگ و تأمین بهداشت بدون شك موثر

۵- دکتر پرویز زارعی، اقتصاد کشورهای در حال توسعه و تنظیم برنامه

های اقتصادی (دانشکده علم اداری و مدیریت بازرگانی، شهر سورما، ۱۳۴۸)

استند بطور کلی کلیه خصوصیات که در افزایش قدرت تولیدی افراد جامعه موثر واقع گردد سرمایه اجتماعی محسوب میشود.

ج - سرمایه های تولیدی یا موجودی کالا - این نوع سرمایه شامل موجودی مواد خام و کالا های نیمه تمام و ساخته شده که هنوز برای مصرف توزیع نشده میگردد که يك قسمت مهم از مجموع سرمایه کشورهای در حال توسعه را تشکیل میدهد.

با يك نگاه سریع به مطالب فوق میتوان پی برد که بوجود آورنده تمام - انواع سرمایه ها همان سرمایه های نقدی است زیرا سرمایه های طبیعی و سرمایه های انسانی بدون استفاده از سرمایه های نقدی بلا استفاده باقی میمانند. از نظر تملك میتوان سرمایه را به سرمایه های عمومی و خصوصی تقسیم کرد. سرمایه های عمومی از محل درآمدهای عمومی و از بودجه مملکت تأمین میشود مانند - تأسیسات عام المنفعه عمومی، خطوط راه آهن، طرق و شوارع و بنا در، وسائل حمل و نقل و ارتباطات و ساختن نهادهای دولتی و امثال آن.

این سرمایه گذارها نظریه اینکه بازده آنی و روشنی ندارند نمیتوان انتظار داشت که بوسیله بخش خصوصی که در صد سود آنی و حساب شده است انجام گیرد و لذا دولتها باید از طریق کسب مالیات و یا سایر درآمدهای خود اقدام بچنین سرمایه گذارها می نمایند.

۴ - روشهای تشکیل سرمایه

بطور کلی سرمایه به چند طریق جمع آوری و تشکیل میگردد

که عبارتند از: (۶)

۱- تشکیل سرمایه از طریق پس انداز اختیاری که در نتیجه کاهش مصرف حاصل میشود البته واضح است که در کشورهای در حال توسعه احتمال افزایش پس انداز از طریق کاهش مصرف علت کثرت نیما زمیندیهای مصرفی مردم و تعادل شدید مصرف بسیار کم است و لسی بهر حال میتوان از پس اندازهای موجود برای مقاصد سرمایه گذاریهای مولد استفاده کرد. سرمایه گذاریهای مجدد منافع شرکتهای خصوصی یکی از منابع مهم پس انداز اختیاری است.

۲- تشکیل سرمایه از طریق وضع مالیات مابین روش در واقع یک نوع پس انداز اجباری بحساب میاید زیرا با بکار بردن شدت عمل بیشتر در اجرای قوانین مالیاتی موجود و یا وضع قوانین مالی جدید، دولت میتواند مردم را مجبور نماید که بمنظور پرداخت مالیات بر مقدار پس انداز خود بیا نزنند. البته این عمل ممکن است از پس اندازهای اختیاری مردم کاسته و اثرات منفی در فعالیتهای اقتصادی بگذارد. زیرا ممکنست مردم سطح مصرف خود را حفظ کنند و مالیاتهای دولت را از پس اندازهای خود بردارند.

۳- تشکیل سرمایه از طریق تورم - یکی از روشهای اجباری کاهش مصرف و یک نوع پس انداز اجباری تشکیل سرمایه از طریق تورم میباشد باین ترتیب

۶- دکتر علی محمد اقتداری، توسعه اقتصادی کشورهای در حال توسعه (دانشگاه

علوم اداری و مدیریت بازرگانی، چاپ چهارم، اسفند ماه ۱۳۵۰) صفحات ۱۲۲-۱۵۱

که در اثر ترقی هزینه زندگی و بالا رفتن سطح قیمتها برای خنثی کردن این موارد است. استقامت پس انداز آنها کم است نقصان مصرف بیش میآید. در این موارد — افزایش سطح قیمتها یک نوع پس انداز اجباری برای طبقه کم یضاعت محسوب میشود. البته استفاده از این روش برای تشکیل سرمایه خطرناک و مخرب و خبی را برای اقتصاد مملکت و تراز بوداختیا بوجود میآورد که مورد بحث ما نیست.

۴ — تشکیل سرمایه از طریق تجارت بین المللی که از تفاوت صادرات و واردات حاصل میشود. البته واضح است که اضافه صادرات در صورتی حاصل میآید که تولید بیشتر از مصرف داخلی گردد و یا میزان مصرف داخلی و مقدار سرمایه گذاری غیر مولد کاهش یابد که این امر اگر توأم با سیاست های غیر تورمی نباشد موجب افزایش قیمت های داخلی میگردد. از طرفی فایده تجارت بین المللی از نظر توسعه اقتصادی مشروط به صرفه عواید صادراتی بمنظور ورود کالا های ضروری است در غیر این صورت تجارت بین المللی تا ثیر چندانی در توسعه اقتصادی کشور های در حال توسعه نخواهد داشت.

۵ — تشکیل سرمایه از طریق برطرف کردن بیکاری مخفی در اکثر کشورهای توسعه نیافته و در حال توسعه تولید نهائی تعداد کثیری از کارگران کشاورزی بعلت تراکم جمعیت در دهات و مزارع صفر است. بنا بر این میتوان این عده را از کشاورزان رابدون اینکه از مقدار تولید محصولات کشاورزی کاسته گردد از روستاها خارج کرد و در طرح های مختلف تولیدی مانند راهسازی و ساختمانی و سد سازی بکار گماشت. باین ترتیب با اخراج کارگران غیر مولد از مزارع و بکار گماردن آنها در